

AKTİF ÖĞRENME

ACTIVE LEARNING

Doç. Dr. Mehmet ARSLAN*

ÖZET

Aktif Öğrenme, eğitimde sıkça kullanılan kavramlardan biridir. Bu kavramın herkes tarafından üzerinde birlik sağlanan bir tanımı yoktur denilirse mübalağa edilmiş olmaz. Geleneksel öğrenmelerin öğretmen merkezli olduğu kabul edilmektedir. Oysa, aktif öğrenme öğrenci merkezlidir. Bu yüzden geleneksel öğretmen ve öğrenci rolleri değişmiştir. Aktif öğrenmede öğrencilerin öğrenme sürecine aktif olarak katılmaları asgari koşuldur. Dolayısıyla aktif öğrenmenin “öğrenenin öğrenmeye aktif katılımı”nın ötesinde bir anlam taşıdığını söylemek mümkündür. Bu bağlamda aktif öğrenmeyi gerçekleştirmeye yönelik çeşitli yöntem ve stratejiler önem kazanmıştır. Tartışma, problem çözme, yansıtma, eleştirel düşünme, işbirlikli öğrenme, beyin fırtınası yapma ve bilgiyi yapılandırma aktif öğrenmede öne çıkmaktadır. Öğrencilerin analiz, sentez ve değerlendirme gibi üst düzey bilişsel etkinlikler içinde olmaları gerekmektedir. Literatür taraması yönteminin kullanıldığı bu çalışmada, ülkemiz gibi pasif öğrenme kültürünün yaygın olduğu bir kültürde, aktif öğrenmenin temel özellikleri, yararları ve uygulamada dikkat edilmesi gereken yönleri ortaya konularak uygulama sürecine katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aktif öğrenme, Aktif öğrenmede öğretmen ve öğrencinin rolü, Aktif öğrenmenin uygulanması, engeller.

Abstract

Active learning is a rather frequently used concept in current pedagogy. It is not an exaggeration to say that there is not a consented definition of the concept. Traditional learning is accepted to be teacher-centered. On the contrary, active learning is student-centered. Thus, traditional teacher and student roles have changed. In active learning, it is a minimum necessity for students to involve actively in learning process. Moreover, it is possible to say that active learning goes beyond the meaning, “active involvement of the learner in learning”. In this context, various methods and strategies to realize active learning have gained importance. Discussion, problem-solving, reflection, critical thinking, cooperative learning, brainstorming constructing of information are the crucial ones. Students should be involved in superior cognitive activities such as analysis, synthesis and evaluation.

Keywords: Active learning, Teacher’s and student’s roles in active learning, Application of active learning, Barriers.

* Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri

1. Giriş

Günümüzde aktif öğrenmeden, daha da ileri giderek interaktif öğrenmeden sıkça söz edilmektedir. Bunun öncelikli nedeni 20. yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıkan bilgi ve teknolojiye akıl almaz artıştır. Her üç beş yılda bir katlanarak arttığı söylenen bilgi ve becerilerin, neredeyse üretildiği sürenin yarısı kadar bir sürede eskidiği ve geçerliliğini kaybettiği de hemen herkes tarafından dile getirilmektedir. Bu denli yoğun bilgi birikiminin, daha açık bir ifadeyle günümüz insanının öğrenme ihtiyacının geleneksel (klasik) eğitim sistemleriyle ve anlayışıyla karşılanamayacağı artık fark edilmiş bulunmaktadır. Açıkgöz'ün de (2003) ifade ettiği gibi, son 30 yıldır öğrenme ve öğretme paradigmalarında değişiklikler yaşanmıştır.

Değişimin ana nedeni, yaşamakta olduğumuz 21. yüzyılda, kalıplaşmış bilgileri öğrenen, ancak bunları gerektiğinde kullanamayan bireylerden ziyade; merak eden, düşünen, eleştiren, sorgulayan, problem çözebilen, birlikte çalışabilen, kendisini yansıtabilen ve geliştirebilen bireylere gereksinim duyulmasıdır. Daha açık bir ifadeyle; günümüzde eğitim programı ve yöntemlerinin, logaritmik olarak artan bilgi akışına göre yeniden yapılandırılmasının gerekliliği ortaya çıkmıştır (Musal ve diğ. 2002). Kısacası “öğrenmeyi öğrenmek” veya “öğrenmeyi öğretmek” olarak ifade edilen bu yaklaşım “aktif öğrenme”den başka bir şey değildir.

Günümüz okullarında öğretimin geleneksel ve sıkıcı yapısından sürekli yakınmaktadır. Öğrenciler anaokuluna öğrenme isteği ve merakı ile başlarlar. Ortaöğretime gelene kadar pek çok öğrenci okula olan ilgisini kaybeder ve sıkılır. Öyle ise sormak gerekiyor: Bu öğrencilere ne olmaktadır? Bu sorunun cevabı kuşkusuz öğretim biçimimizdir. Aktif, sürekli hareketli, her zaman konuşan çocuklar sınıflara konur ve sessizce oturmaları istenir. Öğretmen bilgi sahibi kişidir. Öğrenciler ise kısa süre içinde oturarak ve öğretmeni izleyerek o bilgilere sahip olacaktır. Geleneksel anlayıştaki bu öğretmen-öğrenci ilişkisi artık anlamını yitirmiştir. Bugün giderek artan sayıdaki öğretmen, öğrencinin aktif olarak katılmasının daha iyi bir öğrenme yolu olduğunun farkına varmaktadır (Jensen, 2005).

2. Aktif Öğrenme Nedir ve Niçin Önemlidir?

Bu çalışmadaki aktif öğrenme kavramından belirli bir kuram değil, öğrencinin aktif olmasını temel alan pek çok yaklaşım anlaşılmalıdır. Aktif öğrenme öğrenen toplum kavramını içine alan Avrupa tasarımlarının en önemli amaçlarından biridir. Öğrenen toplumun en önemli özellikleri, öğrenenlerin kendi ilerlemelerinin inisiyatiflerini ve sorumluluklarını kendilerinin almalarıdır (Niemi, 2002).

Bonwell ve Eison'un (1991) da ifade ettikleri gibi, aktif öğrenme kavramının herkes tarafından birleşilen bir tanımı yoktur. Şaşırtıcı bir biçimde öğretmenlerin “aktif öğrenme” terimini kullanmaları ortak tanımlamadan çok, sezgisel anlamaya

dayanmaktadır. Sonuçta pek çok öğretici bütün öğrenmelerin doğal olarak aktif olduğunu, dolayısıyla öğrencilerin sınıftaki formal sunumları dinlerken aktif olarak katıldıklarını öne sürerler. Oysa, öğrenme-öğretme araştırmalarının analizi, öğrencilerin sadece dinlemekten daha fazla şeyler yapmaları gerektiğini ortaya koymaktadır. Açık bir ifadeyle öğrencilerin okumaları, yazmaları, tartışmaları ya da problem çözmekle meşgul olmaları gerekmektedir. Daha da önemlisi, aktif olarak katılımları için öğrencilerin analiz, sentez ve değerlendirme gibi üst düzey bilişsel aktiviteler içinde olmaları icap etmektedir. Bu bağlamda aktif öğrenmenin “öğrenenin öğrenmeye aktif katılımının” ötesinde bir anlam taşıdığını söylemek mümkündür. Daha açık bir ifadeyle aktif katılım, aktif öğrenmenin olmazsa olma koşuludur. Ancak yeteri değildir.

Aktif öğrenmede öğrencilerin öğrenme sürecine katılmaları asgari koşuldur. Öğretmenler öğrencilerin derste okuma, yazma, tartışma dinleme ve öğrendiği konular üzerindeki düşüncelerini yansıtmasını sağladıkları ölçüde aktif öğrenme yolunda ilerliyorlar demektir. (Meyers; Johns, 1993).

Geleneksel olarak eğitimciler, bilgi aktarırken öğrencilerden oturmalarını ve sessiz olmalarını isterler. Oysa aktif öğrenme, öğrencilerin ellerinin ve zihinlerinin açık olduğu, sürekli hareket, konuşma, katılım ve etkileşimin gerektiği bir öğrenme durumunu gerektirir. Aktif öğrenme, çocuk öğrenmeyi keşfederken, ilgi kurup anlam oluştururken ortaya çıkar. Yansıtıcı uygulamacılar olarak (reflective practitioners) öğretmenlerin amacı, sınıfı organize eden ve kontrol eden biri olmak değil, öğrencilerin kendi sınıfını organize etmelerini ve sürdürmelerini sağlayan biri olmaktır. Bu, öğretmenlerin öğrenciler için önceden amaçlar ve hedefler belirlemeleri düşüncesini yeniden düşünmeleri anlamına gelir. Bu çeşit karar alma veya “program görüşmesi” öğrenci ve öğretmenlerin birlikte, eşit olarak, beyin fırtınası yapma, birbirleriyle mülakat yapma, birlikte konsensüs oluşturma, birbirlerini karşılıklı sorgulama, düşünme ve duyguları içine alır (Firlik, 2002).

Aktif öğrenme stratejileri bilgiyi işlemede yapılandırıcı nitelikler üzerinde durur. Bunlar, bağımsız araştırma, bilgiyi yapılandırma ve yeniden yapılandırma. Aktif öğrenmede bilgiyi işleme aynı zamanda problem çözme yönelimi, eleştirel yaklaşım ve bilgiyi değerlendirmeyi de gerektirir. Bilgiyi işlemenin nihai amacı, öğrenenin bilginin uygulamaları üzerinde derinleşebilmesi ve bilişsel süreçleri kullanarak yeni bilgi üretebilmesidir (Niemi, 2002).

Öğretme ve öğrenmede aktif yöntemler, çeşitli ülkelerde ulusal ve uluslararası düzeyde pek çok eğitimsel tartışmada ele alınmıştır (Randi & Corno, 2000; Stern & Huber, 1997). Geçtiğimiz on yıl boyunca, okullarda yeni uygulamalar arayan bazı girişimciler, öğrenme ve öğretmenin yeni metabilgisi, öğrenme ortamlarının yeni kavramları ve öğrencilerin farklılığı üzerinde durmuştur. Bununla birlikte, bir öz-düzenlemeye dayalı öğrenme araştırmacısı olan Monique Boerkaerts, okullardaki

son durumu şu şekilde betimlemektedir: "... pek çok sınıf hala kendi öğrenmesini düzenleyemeyen öğrencilerden oluşmuş ve öğretmenlerin pek çoğu da öğrencilerin kendi öğrenmelerini düzenlemesine yardım edecek donanıma sahip değil. Pek çok durumda öğrenme sürecini hala öğretmen yönlendiriyor ve öğrencilerin kendi bilişsel veya motivasyonel öz düzenleme becerilerini kullanmalarını veya geliştirmelerini desteklemiyor. Genellikle öğrenciler, öğretmenin sunduğu veya kullanmaya hazır hale getirdiği yeni bilgiyi tekrar etmeyi ve uygulamayı beklemektedir" (Boekaerts, 1997).

Modern öğrenme psikolojisinde otantik öğrenme (authentic learning), öğrenenin kendi öğrenmesini kendisinin yönlendirdiği öğrenme (self-directed learning), öz düzenlemeye dayanan öğrenme (self-regulated learning), otonom öğrenme, problem çözme ve aktif öğrenme gibi pek çok kavram, farklı kuramlardan kaynaklansalar bile aynı şeyi amaçlarlar. Genel özellik, öğrencinin aktifliğinin öğrenmeye etkisi ve öğrencinin öğrenme sürecine katılımıdır (Simon, 1997; Slavin, 1997; Niemi, 1997 akt. Niemi, 1997).

3. Aktif Öğrenmenin Sağladığı Yararlar

Araştırmalar, geleneksel ders sunumlarına dayalı sınıf ortamlarında öğrencilerin, öğretmenin söylediklerinin yaklaşık yarısını duyduğunu göstermektedir (Silberman 1996). Öğrenciler dersin ilk on dakikasında bilgilerin %70'ini akılda tutabilirken, son on dakikasında sadece %20'sini akılda tutabiliyorlar (McKeachie 1986). Bu yüzden öğretmenlerin farklı öğrenme stillerine sahip olan öğrencileri düşünerek, farklı öğrencilere hitap eden öğrenme stratejilerini işe koşmaları gerekmektedir.

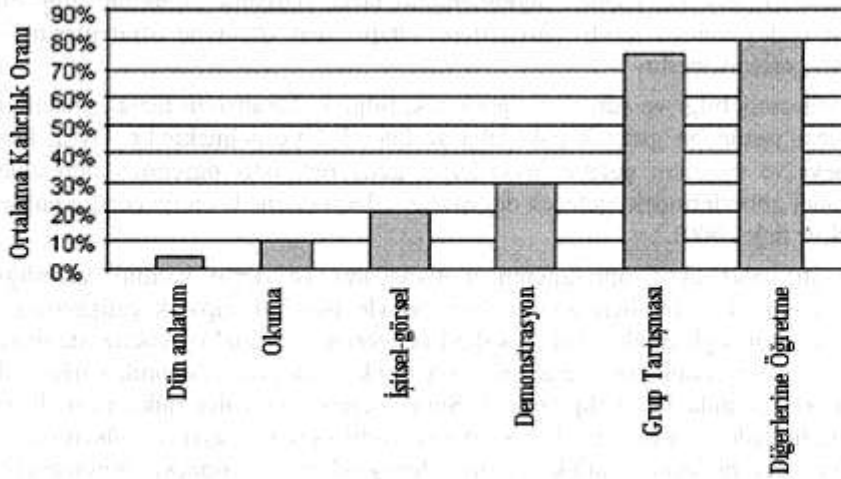
Özelleşmiş bilgi ve süreçleri öğrenmek, bilginin kendisinin hızla güncelliğini kaybetmesi yüzünden giderek çok daha az önemli hale gelmektedir. Oysa, kritik düşünmeyi ve problem çözme becerilerini geliştiren aktif öğrenme, öğrencilere profesyonel görevlerindeki gelecek değişimlerle başa çıkmada en iyi çözüm yoludur (Atara S.ve diğ. 2000).

Araştırmalar aktif öğrenmenin motivasyonu ve derse katılımı artırdığını göstermektedir. O, tüm öğrencilerin birbirleriyle işbirliği yaparak çalışmasını ve derse katılımını sağlayarak sınıfta rekabeti ve tecridi (marjinal öğrenciler de dahil) azaltır. Bu tip öğrenmenin doğası gereği yüksek etkileşim olduğundan öğrenciler sürekli olarak anında dönüt alıp verirler. Sonuç olarak öğrenciler katkılarının değerli olduğunu hissederler (Meyers; Johns, 1993). Aktif öğrenme ayrıca, mükemmel bir yol olan, öğrencilerin günlük yaşam deneyimleri ile önceki öğrenmelerini ilişkilendirerek öğrenilenlerin uzun dönem kalıcılığını artırmaya çalışır (Bransford, 1979). O ayrıca analiz, sentez ve değerlendirme gibi üst düzey düşünme becerilerini geliştirmede çok etkilidir. Eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek suretiyle öğrencilerin öğrendikleri bilgiyi yeni durumlara uygulamalarını mümkün kılar.

Nihai olarak aktif öğrenme, öğrencileri teşvik ve motive ederek kendi kendini yönlendiren, yaşam boyu öğrenen kişiler haline getirebilir (Bonwell; Eison, 1991. akt. Campell; Piccinin, 1999).

Aktif öğrenen kendi bilgisini kendisi oluşturduğu için öğrenmeye daha fazla güdülenmiştir. Aktif öğrenenlerin karar alması ve eylemlerinin sonuçlarının sorumluluğunu üstlenmesi gerekir. Ayrıca aktif öğrenenler öğrenmenin, öğretmenin değil kendilerinin yararlarına olduğuna dair bir istek geliştirirler (Fırlık, 2002).

Aktif öğrenmeyi sağlayan pek çok ek strateji, öğrencilerin tutumları ve başarıları başarıları üzerinde benzer şekilde olumlu etki göstermiştir. Örneğin, görsel tabanlı öğretim (visual-based instruction), diğer etkileşimli tekniklere yardımcı bir odak noktası sağlayabilir. Disiplinler arası sınıf içi yazım (in-class writing) öğrencilerin bir şeyler yapması ve yaptıkları hakkında düşünmesini sağlayan diğer verimli bir yoldur. Örnek olay incelemesi yöntemi (case study method of instruction) ve klavuzlu tasarım (guided design), problem çözme yöntemine dayanan iki popüler öğretim stratejisidir. Öğretmenlerin kullandığı diğer aktif öğrenme yöntemleri arasında işbirlikli öğrenme, tartışma, drama, rol oynama ve benzetim ve öğrencilerin birbirine öğretmesi yer alır. Kısacası geleneksel sınıf sunumlarına alternatif olan yayınlanmış literatür, öğretmenlerin kendi öğretimsel beceriler repertuarlarına kolaylıkla ekleyebileceği farklı yaklaşımlardan zengin bir menü sağlamaktadır (Bonwell; Eison, 1991).



Şekil 1. Aktif Öğrenmenin Bilginin Kalıcılığında Sağladığı Artış
(Kaynak: *Environment for Learning Study*, 1987. akt. Morgan, 2002, 353)

Yukarıdaki bulguları destekleyen pek çok nicel araştırma bulunmaktadır. Bonwell ve Sutherland (1996) aktif yaklaşımların öğrencinin öğrenmesini kolaylaştırmada daha etkili olduğunu gösteren araştırmalara atıfta bulunmaktadır (Anderson ve Adams, 1992; Chickering ve Gamson, 1987; Johnson ve diğerleri, 1991; McKeachie ve diğerleri, 1986 akt. Campell; Piccinin, 1999).

Bethel, Maine'deki Ulusal Eğitim Laboratuvarları (National Training Laboratories in Bethel, Maine) tarafından, çeşitli öğretim stilleri arasındaki ortalama kalıcılık oranları ölçülüp karşılaştırılarak bir analizi yapılmış ve aktif öğrenme tekniklerinin başarısı nicel olarak açıklanmıştır. Sonuçlar şekil 1'de gösterilmiştir (Morgan, 2003).

Pasif gözlem davranışlarından uzaklaşarak artan bir şekilde aktif öğrenme tekniklerine doğru gidildiğinde, bilginin öğrencilerdeki ortalama kalıcılık oranlarında tutarlı bir artış olduğu şekil 1'den anlaşılmaktadır. Öğrenmelerdeki kalıcılık oranında dikkate değer bir artış, öğrencilerin başkaları tarafından hazırlanan bilgileri (sunumları) alma yerine, kendilerinin, materyalin sunumunu yaptıkları durumlarda gerçekleşmektedir. Sonuç olarak, demonstrasyon izlerken kalıcılıkta ortalama %30 bir artış meydana gelirken, bilginin ortaklaşa oluşturulduğu grup tartışması veya öğrencilerin birbirlerine öğrettiği durumlarda ortalama kalıcılık oranında iki katından fazla bir artış meydana gelmektedir (Morgan, 2003).

Aktif öğrenme, daha önce belirtilen öğrenilenlerin kalıcılığı ve diğer bilişsel öğrenme sonuçlarına ek olarak, bu yaklaşımın interaktif doğası gereği, karar alma, çatışma yönetimi ve iletişim becerileri gibi çok gereksinim duyulan bazı sosyal becerileri de geliştirmektedir (Rau; Heyl, 1990; Bonwell; Eison, 1991 akt. Campell; Piccinin, 1999).

4. Aktif Öğrenmede Öğrencinin Rolü

Aktif öğrenme sadece öğretmenden yeni şeyler beklememektedir. Aynı zamanda yeni öğrenci rollerini de gerektirmektedir. Aktif öğrenme uygulamalarına katılacak öğrencide bazı niteliklerin olması gerekir.

En yeni öğrenme kuramlarına göre, öğrenme kalitesi, aynı zamanda öğrenenin kendi öğrenmesini yönlendirebilme yeteneği, araştırma becerilerini geliştirme ve kendi öğrenme süreçlerini yansıtmaya ve kontrol etmeyi öğrenmesine bağlıdır (Niemi, 2002).

Öğrenme artan bir şekilde sosyal bağlam ve çerçeve ile ilişkili görülmektedir. Öğrenme sadece bireysel olarak gerçekleşmez, sosyo kültürel aktivitelere katılım ve etkileşimle oluşur. Öğrenme aynı zamanda sosyal beceriler de gerektirir. Bunun anlamı öğrencinin sosyal etkileşimlerde bulunabilmesi için becerilere ihtiyacı olacaktır. Öğrenme, toplumsal tarihimiz ve diğer insanlarla etkileşimlerimizle ilişkilidir. Aktif öğrenme kuramları, öğrenmenin sosyal öğelerini vurgular. Bu ise

tartışmalara ve diyaloglara katılma, yansıtılmaları karşılıklı olarak paylaşma ve diğer öğrenenlerle işbirliği yapma anlamına gelir. Öğrenenin katılımı destekleyici bir atmosferde diğer öğrenenlerle arkadaşlık ve karşılıklı saygıya dayalı olarak teşvik edilir (Niemi, 2002).

Bununla birlikte, Firlik'e göre, birinin kendi ilerlemesi için öğrenme ve keşfetme isteği, aktarılabilecek (öğretilebilecek) bir kavram değildir, kişi onu bireysel ve aktif olarak keşfetmek zorundadır (Firlik, 2002).

5. Aktif Öğrenmede Öğretmenin Rolü

Öğretmenlerin şu andaki rollerini sürdürmeleri artık mümkün değildir. Çünkü, onlar toplumsal değerlerde, aile koşullarında eğitimsel ve mesleki yapılarda, ulusal ve küresel krizlerin olduğu, teknolojinin yeni fırsatlarının sınıflarda realiteler haline geldiği, her zamankinden daha fazla bir hareketlenmenin olduğu bu dönemde böylesine değişikliklerle karşı karşıya gelmektedirler (Ben-Pertez, 2001; Niemi, 1999). Sınıfta aktif öğrenmeyi sağlamak öğretmenin rolünü açık şekilde etkiler (Grimmett, 1994). Öğrencilerin öğrenmelerini kolaylaştırıcı bir kişi olarak öğretmen, öğrencilere öğrenme sürecinde daha fazla sorumluluk veren bir kişi haline gelmiştir. Onlar, daha demokratik, öğrencilerle onların öğrenme kontrolü ve yöntemleri ve amaçları hakkında görüşen birisi olmuşlardır. Onlar, öncesine göre daha fazla bir şekilde tüm öğrencileri birbiri için bir kaynak olarak görmeye başlamışlardır. Daha açık görevler ve projeler, daha işbirlikli düzenlemeler, daha bağımsız öğrenmeden oluşan yeni öğretim metotları, çoğu zaman öğretmenin de bir öğrenme takımında partner olduğu, öğrencilerin birbirleriyle işbirliği yapmasını mümkün kılmıştır (Niemi, 2002).

Bu aktif öğrenme biçimi, öğretmenin geleneksel bilgiyi yayma rolünde radikal değişiklikler meydana getirmiştir. Öğretmen, öğrenmenin meydana gelmesinde bir yardımcı, bir kaynak, teşvik edici bir kişi olurken herhangi bir ders üzerinde artık otorite değildir (Firlik, 2002).

Aktif öğrenme biçimleri, dinleme, yazma, okuma gibi bilinen yöntemlerin ötesine giderek problem çözme yoluyla anlamı yapılandırma, ürünler oluşturma, rol oynama ve kavramsal analiz, değerlendirme, sentez ve eleştirme gibi yöntemleri içerir. Pasif öğrenmede öğretmenin rolü "sahnedeki bilgi verme" iken aktif öğrenmedeki rolü "kenarda rehberlik yapma" şeklinde değişmektedir. Burada öğretmen öğrenme sürecini seçer, üretir ve destekler ama keşfetme ve anlam oluşturma işini öğrenciler kendileri yaparlar (Morgan, 2003).

Aktif öğrenmede son sorumluluk her ne kadar öğrencilerde olsa da, iyi bir öğretmen veya öğretim öğrencileri yüreklendirir, uygulama için olanaklar sağlar, öğrencilere performansları hakkında dönüt verir, hepsinden de öte öğrenmede özgürlük sağlar. Belirtilen bu özellikler aktif öğrenmenin zorunlu elementleridir.

Bunun yanında iyi bir öğretmen, aktif öğrenme sorumluluğunu öğrenciler ve öğretmen arasında dağıtır.

6. Aktif Öğrenmenin Uygulanması

İnsanlar ve onların beyinleri üzerine yapılan tüm araştırmalar, insanların yaparak öğrendiklerini göstermiştir. Öğrenme bir davranış oluşturma sürecidir. Öğretme konusuyla ilgili literatürde bu konuda pek çok seçeneğe ulaşmak mümkündür. Asıl sorun, öğretmenin amacı ile ne tür bir aktivitenin eşleştirileceğinin seçilmesidir (Drummond, 2002).

Sınıfta aktif öğrenmeyi başarmanın doğru ve tek bir yolu yoktur. Öğretmen sınıf içinde aktif öğrenmenin uygun tekniklerini seçer. Seçilecek öğretim tekniğini öğretmenin öğretim stili, disiplin, ders seviyesi, öğrencilerin o konudaki deneyim ve bilgileri gibi değişkenler belirler.

Aktif öğrenme yaklaşımları sınıf içi yazma ödevlerinden saha gezilerine, sınıfta aktif öğrenmeyi geliştirmek için teknoloji kullanmadan küçük grup tartışmaları, sunumlar, rol oynama, benzetimler, problem çözme, örnek olay incelemeleri, işbirlikli öğrenme vb.'e kadar pek çok şeyi kapsar. Aktif öğrenmeyi uygulamada anahtar nokta, o ders veya konu için en uygun olan stratejileri seçmektir (Campell; Piccinin, 1999).

Bazı araştırmalar (Ruh, Hughes ve Schloss 1987), eğitimcilerin ders anlatırken verdikleri 2 dakikalık 3'er defalık araların öğrenciler açısından; not tutmanın, verileri düzenli kavrayıp yorumlamanın öğrenmeye çok şey kattığını ortaya koymaktadır. Diğer iki basit etkili yöntem ise; ders esnasında birkaç kısa gösteri sunumu, sınıf içi tartışma ortamının oluşturulması ya da notla değerlendirilmeyen yazma eksersizlerinin yapılmasının olduğudur. Öğrencinin öğrenme düzeyini artıran ders formatlarından bazıları şunlar olabilir:

1. Geri dönüşlü, dönütsel nitelikteki dersler ki, küçük dersleri içerebilir ve bunların içinde küçük çalışma grupları oluşturulabilir. Ama bunların bir çalışma rehberiyle örgütlenmiş olması gerekir.
2. Rehber dersler ki, bu derslerde öğrenci not tutmaksızın 20-30 dk. arası sadece dinler sonra 5 dakika kadar neler anladığını, algıladığını yazar ve bunları oluşturulan küçük gruplarla birlikte verilen materyalleri kullanarak, geliştirerek tartışır, açıklamaya ve anlamaya çalışır.
3. Bonwell ve Eison (1991)'ın "küçük öğrenci gruplarının yapılandırılmış bir süreçte birlikte çalışarak akademik bir problemi çözmesi üzerinde duran sınıf stratejileri" olarak tanımladığı işbirlikli öğrenme, bu tür grup etkileşim becerilerini geliştirmede mükemmel bir yoldur. Bu tekniği açıklamak için onlar, aşağıdaki örneği aktarırlar:

70 dakikalık bir derste 15-50 öğrenci, herkes rasgele olarak 4-6 kişilik gruplara ayrılıyor. Onları tartışmaya hazırlamak için tasarlanmış 5 sorudan oluşan çalışma sayfası sınıfa dağıtılır. Grup tartışmasına katılmak için gerekli olduğundan öğrenciler bu soruların cevaplarını yazılı olarak vermek zorundadır (bu öğretmen tarafından kaydedilir). Grup yeni bir yönlendirici (kolaylaştırıcı), süre tutucu ve kaydedici seçer (onların sorumlulukları yönergede açıklanmıştır). Daha sonra gruplar 45-50 dakikalık tartışma süresinde üzerinde anlaştıkları ve anlaşılmadıkları temel noktaları ifade eden özet bir rapor yazarlar. Kalan 25 dakikada tüm sınıf bulgularındaki benzerlikleri ve farklılıkları karşılaştırmak için yeniden bir araya gelir. Tüm grup üyelerinin ortak olduğu noktaları belirtecek bir rapor hazırlanır (Rau; Heyl, 1990; Bonwell; Eison, 1991 akt. Campell; Piccinin, 1999).

Bu örnek, böyle bir ortamda öğrencilerin nasıl kolaylıkla önemli sosyal becerileri geliştirebildiklerini açıkça göstermektedir. İyi yapılandırıldığı zaman, bu tip öğrencilerin birbirine destek verdiği yaklaşımlar, katılımı ve kısa vadeli hatırlamayı hatasız hale getirdiği gibi öz-saygı, etnik azınlıklarla ilişkiler ve öğrencilerin diğer ortamlarda da işbirliği yapma isteğini artırmaktadır (Bonwell; Eison, 1991 akt. Campell; Piccinin, 1999).

Sınıf içi tartışma, aktif öğrenmenin en iyi yolu ve en çok bilinen stratejisidir. Mckeachie ve diğerleri (1986)'nin de belirttiği gibi, bu tartışma ortamı tarafsız bir ortamda uzun süreli bilgi hatırlatmayı sunuyorsa, öğrenciyi öğrenmeye yönlendirecek bir motivasyonu içeriyorsa, öğrenciye bilgiye ulaşmada yeni yerleşimler, olanaklar sunuyorsa, öğrencinin düşünce yeteneklerini geliştiriyorsa, tercih edilen bir sunum şeklidir.

Öğrenme konusu ve öğretmenin amacına göre yüzlerce farklı aktif öğrenme yöntemi bulunmaktadır. Bunlardan birkaç tanesi Drummond (2002) tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

1. Sarmal Oluşturma (Construction Spiral)

Öğrenciye yansıtma seviyesinden başlayan, üç aşamalı bir dizi soru sorulur. Önce 3-5 dakikalık bireysel yazma, sonra küçük grup paylaşımında eşleştirme veya üçlemeler ve daha sonra tüm sınıfta değerlendirme yapmadan görüşleri toplanır. Anlamları ve kavramları yapılandırmada kullanılır.

2. Daire (Round)

Verilen bir konuda diğerleri dinlerken, her öğrenci kendi bakış açısını açıklar ve durur. Bakış açılarını ortaya çıkarma ve güvenli katılım hissi oluşturmada kullanılır.

3. Beyin fırtınası (Brainstorming)

Yargılama yapmadan tüm alternatif olanakları toplamaktır. Düşünce oluşturmak, yaratıcılığı teşvik etmek, tüm grubun katılımını sağlamak, ve insanları

birlikte çalışırken tek başına çalışıklarından daha fazla yaratıcı olduklarını göstermek için kullanılır.

4. Benzetimler ve Oyunlar (Simulations and Games)

Bir an için gerçek durumlar yaratarak öğrencilerin karmaşık, bilinmeyen, stres verici durumlarla başa çıkmasını sağlama uygulaması yapılabilir. Benzetimler ve oyunlar, yol gösteren belli ilkeler, kurallar ve yapılandırılmış ilişkilerle saatlerce hatta günlerce devam edebilir.

5. Öğrencilerin Birbirine Öğretmesi (Peer Teaching)

a) Soru eşleştirmeleri (Question Pairs): Öğrenciler sınıf için bir ödevi okur ve ana noktaları gösteren sorular hazırlar. Bir sonraki sınıf toplantısında eşleştirmeler rasgele yapılır. Eşler alternatif olarak birbirlerine soru sorar ve birbirlerine gerekli düzeltici dönütü sağlarlar.

b) Öğrenme Parçaları (Learning Cells): Her öğrenci farklı parçaları okur ve daha sonra rasgele eşleştirildiği arkadaşına materyalin özünü öğretir.

6. Sınavlar

Sınavlar öğrencinin çalışmasını sağlar ancak boşluk doldurma, doğru-yanlış ve çoktan seçmeli testler öğrencileri olguları ve durumları ezberlemeye zorlar. Yazılı sınavlar (essay examinations) tekrar okuma ve genel bir bakış açısı kazanmaya yardım eder. Bu, öğrencilerin katılarak bir şeyler yapmasını ve yaptığı şeyler hakkında düşünmesini sağlayan bir yöntemdir.

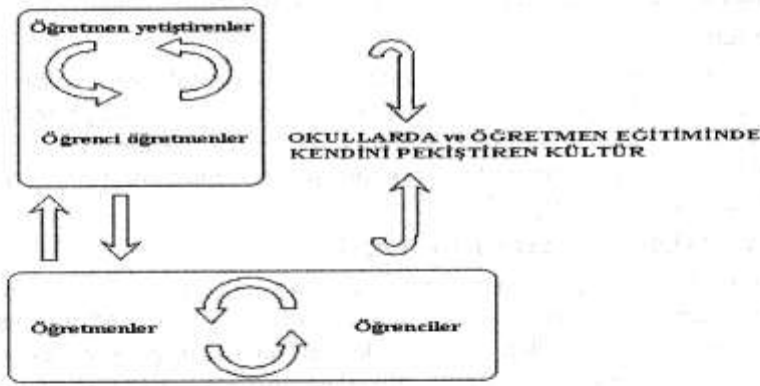
7. Aktif Öğrenmenin Önündeki Engeller

Eğitimsel reformlarda neden genellikle başarısızlığa uğradığımızı düşünürsek öncelikle eğitimde karşımıza çıkacak engellerin nedenini belirlememiz, alışagelmış geleneksel eğitimin süregelen etkisine, kişisel anlayışın gelişmemesine, kendi kendine karar verme yetkisinin olgunlaşmamasına, değişikliğin yarattığı huzursuzluk ve rahatsızlığa ve sınırlandırılan ve yüreklendirilmeyen cesarete bakmamız gerekmektedir. Fakat bazı belirgin engellemeler aktif öğrenme metodunda da karşılaşılabılır.

Aktif öğrenme uygulamalarında materyal kullanımı oldukça önemlidir. Gereklili materyallerin okullar tarafından sağlanmasında yaşanan sıkıntılar ve çoğu zaman materyali öğretmenin hazırlamak durumunda kalması sorun oluşturmaktadır. Ayrıca öğrenme konusunda Türkçe yazılımların yetersizliği uygulamada sıkıntılara neden olmaktadır.

Niemi (2002) tarafından araştırmanın sonucunda belirtilen aktif öğrenmenin uygulanması ile ilgili engeller genellenebilecek niteliktedir. Bu engeller; mevcut programların yüklü olması ve tüm konuların öğretim yılı içinde işlenmesi zorunluluğundan dolayı uzun zaman gerektiren aktif öğrenme uygulamalarına

yeterince yer verememe, aktif öğrenmenin geleneksel yöntemlere göre çok daha fazla hazırlık gerektirmesi nedeniyle öğretmenlerin hem zaman hem de enerji harcamak istememeleri, yapılandırılmamış etkinlikler içermesi ve sonucun önceden tam olarak kestirilememesi nedeniyle öğretmenin risk almak istememesi, yazılı olmayan normlar ve örtük bir programla çalışmanın öğretmenlerde baskı yaratması, okullarda aktif öğrenme uygulamaları yapan öğretmenlerin kendilerini yalnız hissetmeleri, destek alamamaları hatta pasif direnişle karşılaşmaları, hepsinden önemlisi öğretmen yetiştiren kurumların aktif öğrenmeyi uygulayacak nitelikte öğretmen yetiştirememesidir. Ayrıca okullarda ve üniversitelerde hem öğrenciler hem de öğretim elemanları arasında pasif bir öğrenme kültürünün egemen olması, eski alışkanlıkların sürdürülmek istenmesi aktif öğrenme çabalarında önemli bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Okullarımızda ve öğretmen eğitiminde kendi kendisini pekiştiren bir kısır döngü yaşanmaktadır. Bu durum Şekil 2’de açıklanmıştır.



Şekil.2. Okullarda ve Öğretmen Eğitiminde Kendini Pekiştiren Süreçler

(Kaynak: Niemi, 2002, 777)

Bu faktörlerin yanında, öğrencilerde bulunması gereken çok önemli bazı becerilerin, özellikle sosyal ve metakognitif becerilerin eksik olmasıdır. Son olarak ailelerin bu konuda pek desteğinin olmaması ve geleneksel uygulamaların devam etmesini istemeleri önemli engellerdir.

İyi bir planlamanın yapılması ile bu engellerin önemli bir kısmını aşmak mümkün olabilecektir.

8. Sonuç ve Öneriler

Öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerine katılımları onların motivasyonunu artırmaktadır. Aktif öğrenme, mevcut bilgilerin öğrenilmesinden ziyade öğrenmeyi öğrenme üzerinde odaklanmakta ve böylelikle yaşam boyu eğitim anlayışını

geliştirmektedir. Bilgi üretiminin baş döndürücü bir hız kazandığı bir dönemde, ülkemiz gibi genç nüfusun fazla olduğu bir toplumda aktif öğrenme yönteminin sağlayacağı yararlar ortadadır.

2004-2005 Eğitim-Öğretim yılında uygulamaya konan yeni ilköğretim programları aktif öğrenme yöntemini gerektirmektedir. Aktif öğrenme bilginin aktarılması görüşüne karşı bilginin öğrenen tarafından yapılandırılması anlayışına dayanır. Aktif öğrenme anlayışında öğretmen bilginin öğrenci tarafından yapılandırılması sürecinde yardımcı kişi rolündedir. Yapılandırmacı yaklaşımın temsilcileri arasında kabul edilen Vygotsky, yakınsal gelişim alanı (zone of proximal development) kavramı ile öğrencinin kendi başına ilerleyebileceği bir bilişsel düzey ve bir yetişkinin yardımı ile ilerleyebileceği bir düzey olduğu, öğrencinin belli noktalarda yetişkinin yardımına ihtiyaç duyduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla öğrenci çözmekte zorlandığı bazı konularda öğretmenin yardımına ihtiyaç duyacaktır. Bu durumda öğrenci öğrenme sürecinde tamamen yalnız bırakılmamalı gereken noktalarda yardım edilmeli ancak bilginin yapılandırılması süreci yine kendisine bırakılmalıdır. Yine Vygotsky, öğrenmenin sosyal bir ortamda gerçekleştiğini, öğrencilerin ortamdaki ve birbirlerinden etkilendiğini belirtmektedir. Aktif öğrenme öğrencilerin öğretmenle, birbirleriyle etkileşim içerisinde olmasına dayandığı için ülkemizde eksikliği oldukça hissedilen bu konuda da çözüm getirmektedir. Aktif öğrenme sadece bilişsel özelliklerin gelişmesine değil, duyuşsal özelliklerin de gelişmesinde etkilidir. Ülkemizde bilişsel özelliklerin merkezde olması ve duyuşsal özelliklerin programlarda ihmal edildiği göz önüne alınırsa aktif öğrenme bu konuda da önemli katkı sağlayacaktır.

Yüksek ve iyi bir eğitim reformuna öğrenen kişilerin eforları sayesinde ulaşılır. Birinci mükemmel adım öğretmenin kendisini rahat hissedebileceği bir aktif öğrenme metodunu seçmesidir. Örneğin, en az risk içeren tipi; süre açısından uygun olanı; düzenli, iyi planlanmış, bir tek konuya odaklanmış; seçilen konu ne çok soyut, ne de çok sorgulanabilir, hem eğitmeniye, hem de öğrenene tanıdık olması gerekmektedir. Eğitmcilerin, bu olumlu değişiklikleri, eğitimdeki bu pozitif değişimi yayın organlarıyla duyurmaları gerekir. Dahası bu aktif öğrenme metodlarını çeşitli düzeydeki eğitim kurumlarını çalışma seanslarına almalıdırlar. Bunları eğitim programlarına koymayı ve bunları geliştirip, yüksek düzeye çıkartmayı amaç edinmelidirler. Ayrıca bu tür programlardaki olumlu gelişmelerin takip edilmesi, desteklenmesi ve yapılan çalışmaların yüreklendirilmesi gerekmektedir. Akademik yöneticiler ve tüm eğitim kurumlarının yöneticileri bu tür çalışmalarını, yenilikleri ve pozitif olayları ödüllendirmek ve genel adaptasyonu sağlamada yardımcı olmak suretiyle destek olabilirler. Yönetici komiteleri bu çeşit kapsamlı programları geliştirmeli, eğitimsel iş yöneticilerini ve bu alandaki uzmanları desteklemeli, eğitimde kapsamlı kaynak gelişimini sağlamalı, yönetimsel stratejiler geliştirmeli ve konularda aktif planları donatıp sunmalıdırlar.

En önemlisi sınıfta ilerdeki alıştırımlara rehberlik edecek gerçekten bilimsel kaynaklı ve titizlikle hazırlanmış raporlara ihtiyaç vardır. Aktif öğrenmede son yazılar, kaynaklar, ya çok tutucu araştırmalara dayanmaktadır ya da bazıları metot açısından çağdışı kalmış, deforme olmuştur. Bunun yanında çok sayıda önemli aşama kaydedecek konular henüz incelemeye açılmamıştır. İçerik, sayı ve kapsam açısından yeni olan araştırmalar mevcut öğrenci öğrenme tekniklerini geliştirici ve inceleyici stratejiler içermelidir. Öğrencilerin değişik öğrenme özellikleri, yetenekleri, cinsiyeti, algılama kapasitesi ve bunların gelişim özelliklerine sahip olup olmadıkları üzerine araştırmalar yoğunluk kazanmalıdır. Zira, geçmişe bakıldığında aktif öğrenme teknikleri üzerinde yapılan çalışmaların birbirinden farklı ve birbirinden kopuk olduğu görülmektedir. Bundan dolayı sonuçlanan pedagojik çalışmalar bir bütünlük içermemekte ve amaçlanan aktif sınıf çalışmaları tam olarak yapılamamaktadır. Kişisel başarı ve efordan öte, gelecekte etkili ve verimli bir eğitim, akademisyenler, yöneticiler, öğretmenler ve tüm eğitim gönüllülerinin gerçekleştirecekleri aktif öğrenmeyle mümkün olabilecektir.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, Kamile Ün, **Aktif Öğrenmedeki “Aktif” Kavramı Üzerine**, Cumhuriyet Bilim Teknik Dergisi, 28 Haziran 2003, Sayı:849, sayfa:12.
- Atara S., Roberto W. L., Woon C., Kember D.; **An Implementation Of Active Learning And Its Effect On The Quality Of Student Learning** *Innovations in Education and Training International; London Nov.2000, Volume:37,Issue:4, Start Page:381.*
- Ben-Pertez, M.; **The imposible Role of Teacher Educators in a Changing World**, Journal of Teacher Education, 52 (1), 48-56, 2001
- Boekaerts, M; **Self-regulated Learning: A New Concept Embraced by Researchers, Policy Makers, Educators, Teachers, and Students**, Learning and Instruction, 7 (2), 161-186, 1997
- Bonwell, C C and Eison, J A (1991) **Active Learning: Creating Excitement in the Classroom**, ASHE-ERIC Higher Education Report No. 1. The George Washington University, School of Education and Human Development, Washington, DC.
- Campell, Elizabeth; Sergio Piccinin, **Active Learning**, Teaching Options Pedagogiques, Feb.1999, Vol.3, No.1

- Drummond, Tom; **A Brief Summary of the Best Practices in Teaching**, <http://northonline.sccd.ctc.edu/eceprog/bstprac.htm>
- Firlik, Russel J.; **A Need for Active Learning: A Cross-Cultural Perspective**, 2002, Education Research Information Center ERIC Document 461 415
- Grimmett, P.P; **Progressive Views of Teaching and Learning**. In P. Ruohotie; P.P. Grimmett (Eds.), *New Themes for Education In Changing World* (pp.1-14). Tampere: Career Development Finland Ky, 1994
- Jensen, Janet; **"Active Learnig in the Classroom"**, *Today's Catholic Teacher.*, Oct.2005, Vol.39, Iss.2; pg.26, Dayton
- McKeachi, W. (1986). *Teaching tips* (9th ed.), Lexington, MA: D.C. Heath. Meyers, C., & Jones, T. B. (1993). *Promot* (Alındığı Kaynak: **Active learning strategies for hper**, *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*; Reston; May/Jun 2000; Joan Neide. Volume:71)
- Meyerr, C.; Jones, T.B., **Promoting Active Learning Strategies for the College Classroom**, Jossey Bass, 1993, San Francisco
- Morgan, A.L.; **Toward a Global Theory of Mind: The Potential Benefits of Presenting a Range of IR Theories through Active Learning**, *International Studies Perspectives*, 2003, 4, 351-370
- Musal, B., Akalin, E., Kılıç, O., Esen, A., Alıcı, E., **Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp fakültesi Probleme Dayalı Öğretim Programı, Süreçleri ve Eğitim Yönlendiricilerinin Rolü**, *Tıp Eğitimi Dünyası*, İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi ve Tıp Eğitimi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayın Organı, Yıl:2002, Sayı:9.
- Niemi, Hannele; **Active Learning – A Cultural Change Needed In Teacher Education and Schools**, *Teaching and Teacher Education* 18, 2002, 763-780
- Özkaya, Tayfun; **Aktif Öğrenim Notları**, <http://www.agr.ege.edu.tr/~teder/br2.html>
- Ruhl, K, L. Hughes, C.A.; schloss, P.J; **Using the Pause Procedure to Enhance Lecture Recall**, *Teacher Education and Special Education*, 10, 14-18, Winter, 1987
- Silberman, M., (1996). **Active Learning: 101 strategies to teach any subject**. Needham Heights, MA: Allyn & Bacon. (Alındığı Kaynak: **Active learning strategies for hper**, *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*; Reston; May/Jun 2000; Joan Neide. Volume:71).